השטייס שם ברישא דמתני׳: **לכן אחלק לו ברבים ואת עצומים יחלק שלל** תחת אשר הערה נפשו למות: **שהתקין מדרש וכו׳.** שדורשין אותן ברבים ואף זה שמוסר נפשו לה׳ יהיה לו חלק בתורת ה׳ כר״ע: **ה״ג ואת עצומים אלו אנשי כנסת הגדולה** שהתקינו כללין ופרטין בתורה: **מה ת״ל סופרים.** אלא רבותינו דשנמנו קראו כהכי: **ספורות ספורות.** שקבלו בחכמתן כל החלוקות שבדינין וסמו להן מספר ככל הנך דמייתי: **חמשה לא יתרומו.** בריש מסכת תרומות: **ה׳ דברים חייבין בחלה.** ריש פ״ק דחלה: **ט״ו נשים.** רפ״ק דיבמות: **ל״ו כריתות.** ריש כריתות: **י״ג דבר וכו׳.** ריש טהרות: **ד׳ אבות נזיקין.** ריש בבא קמא: **ל״ט אבות מלאכות.** שבת פרק כלל גדול: **מה ת״ל סופר.** דכתיב לעזרא הכהן סופר: **סופר דברי** מצות ה׳ וסופר בתרא ל״ל: **אלא כשם שהיה סופר בדברי תורה.** שמנה כל האותיות שבתורה שבכתב ועשה המסורת: **כך היה סופר בדברי חכמים.** למנות ההלכות: **הראשונים חרשו כו׳.** איידי דמייתי שהראשונים עשו ספורות להקל על המעיינים מייתי נמי הא דר׳ חגי: **ואנו אין לנו פה לאכול.** כלומר אף על פי שהראשונים עשו. כל הפעולות להקל עלינו עדיין קשה עלינו להבין ד״ת על בוריין: **אין הוון וכו׳.** אם היו הראשונים מלאכים אנו כבני אדם אבל אם היו הן בני אדם אנחנו כחמורים לרוב פחיתותינו: **א״ר מנא.** כלומר שעה אמרו אפי׳ לחמורו של ר״פ בן יאיר לא דמיין: **חמרתא דר״פ בן יאיר.** גנבוה לסטים בלילה והיתה טמונה אצלם שלשה ימים ולא טעמה כלום: **בתר תלתא יומים.** נמלכו להחזירה אמרו הואיל מכאן שלא תמות אצלינו ויהיה ניכר הגניבה: **אפקוה.** הוציאו אותה והלכה מעצמה ועמדה על פתח ביתו של ר״פ והתחילה לנעוק: **א״ל ר׳ פנחס.** פתחו הדלת לעניה זו דהא שלשה ימים שלא אכלה כלום: **פתחון לה.** ונכנסה: **אמר להן.** ר״פ תנו לה לאכול ונתנו לפניה שעורים ולא רצתה לאכול: **אמר לון.** ר״פ וכי מתוקנים הם השעורים שאין בהם פסולת: **ואריםתון דמיין.** הפרשתן מהם דמאי: **אמרין ליה.** לא כך למדתנו רבינו הלוקח פירות מעם הארץ לזרע או להאכילן לבהמה פטורין מן הדמאי דכיון דרוב עמי הארץ מעשרין הן לא גזרו באלו כיון שאינו אוכל מהן בעצמו: **קמח לעורות.** לעבדן ושמן לנר פטור מן הדמאי והו נמי למה אינה אוכלת: **אמר לון.** ר״פ מה נעשה לעניה זו שהיא מחמרת על עצמה הרבה והפרישו דמאי ואכלה: **יודעין לדבר.** בשבעים לשון וכו׳ ראוין לשמוע שהן מבינין שבעים לשון אע״פ שאין יודעין להשיב: **ב״ו ראוין לסנהדרין.** ובשרה על גד הדומק: **שלשה.** יודעין לדבר: **ארבעה.** שיודעים לדבר ה״ו מעולה: **יבשה** [illegible]

אמר רבי יונה כתיב [1]לכן אחלק לו ברבים ואת עצומים יחלק שלל (א)זה ר״ע שהתקין מדרש ההלכות והגדות ויש אומרים אלו אנשי כנסת הגדולה תיקנו אלא מה תיקן זה כללות ופרטות אמר ר׳ אבהו (ב)כתיב [2]משפחות סופרים יושבי יעבץ מה ת״ל סופרים אלא שעשו את התורה [א] ספורות ספורות חמשה לא יתרומו תרומה ה׳ דברים חייבין בחלה חמש עשרה נשים פוטרות צרותיהן שלשים ושש כריתות בתורה שלש עשרה דבר נאמרו בנבלת העוף הטהור ד׳ אבות נזיקין אבות מלאכות ארבעים חסר אחת אמר רבי (אחא) אליעזר כתיב [3]לעזרא הכהן הסופר מה ת״ל סופר אלא כשם שהיה סופר בדברי תורה כך היה סופר בדברי חכמים ר׳ חגי בשם ר׳ שמואל בר נחמן הראשונים חרשו וזרעו ניכשו כיסחו עדרו קצרו עמרו דשו זרו בררו טחנו הרקידו לשו קיטפו ואפו ואנו אין לנו [א]מה לאכול ר׳ אבא בר (יונה) זמינא בשם ר׳ זעירא אין[ב] הוון קדמאין מלאכין אנן בני אנש ואין הוון בני אנש אנן חמרין א״ר מנא בההיא שעתא אמרין אפילו כחמרתיה דר׳ פנחס בן יאיר לא אידמינן חמרתיה[ג] דר״פ בן יאיר גנבתה ליסטאי בליליא עבדת טמירא גבון תלתא יומין ולא טעמא (ג)כלום בתר תלהא יומין אימלכון מחזרתה אמרי אפקינון מן הכא דלא תימות גבן אפקונה אזלת וקמת לה על תרעא דמרה שריית מנהקת אמר לון פתחון להדא עליבתא דאית לה תלת יומין דלא טעמא כלום פתחין לה ועלת לה אמר לון יהבו לה כלום תיכול יהבון קומה שעורין ולא בעית למיכל אמרין ליה רבי לא בעית למיכל אמר לון מתקנין אינון אמרו ליה אין אמר לון וארימתון דמיין אמרין ליה לא כן אלפון רבי [א]הלוקח[ג] זרע לבהמה קמח לעורות שמן לאור פטור מן הדמאי אמר לון [ג] מה נעבד לה להדא עלובתא דהיא מחמרה על גרמה סגין ואריםון דמיין ואכלה: פתחיה על הקינין: (ד)בא וראה מה גדול הוא כחו של אותו האיש פותח דברים ודורשן: יודע בע׳ לשון: תני[ד] [ב]סנהדרין שיש בה שנים שיכולין לדבר וכולן ראוין לשמוע הרי זו ראויה לסנהדרין ג׳ הרי זו בינונית ד׳ הרי זו חכמה ובינה היו בה ד׳ בן עזאי ובן זומא ובן חכינאי ור״א בן מתיה (נ״א חנניה בן חנילא) א״ר[ה] חסדא פעם אחת יבשה א״י ולא ידעו מהיכן להביא עומר והוה תמן חד אלם דהוה יהיב חד ידיה על גגות וחד ידיה על צריפים אייתוניה קמיה דפתחיה אמר להו אית אתר דמתקריא גגות צריפין או צריפין גגות אזלין לתמן ואשכחון א״ר יוסה (ביבן) בי רבי בון פעם אחת [ו] נשרף כל העולם כולו ולא היו יודעין מהיכן להביא העומר והוה תמן חד אילם דהוה יהיב ידיה על עיניה וידיה על סוברא אייתוניה לגבי פתחיה אמר לון אית אתר דמיתקריא עין סוכר או סוכר עין ואזלון תמן ואשכחון (ה)ג׳ נשים הביאו קיניהן אחת אומרת לעינתי ואחת אומרת לימתי ואחת אומרת לזיבתי זו שאומרת לעינתי סברין מימר שופעת כמעין אמר לון בעיינא סכנת זו שאומרת לימתי סברין מימר שופעת כים אמר לון בימה סכנת זו שאומרת לזיבתי סברין מימר זבה ממש אמר לון זאב בא ליטול את בנה: בן אחיה וכו׳: [ג]על ידי שהיו הכהנים מהלכין יחפים על הרצפה והיו אוכלין בשר ושותין מים היו באין לידי חולי המעים והוה ידע האי דין חמר טב למעייא והאי דין חמר סמם למעייא: נחוניא חופר שיחין: [ד]שהיה חופר שיחין ומערות והוה ידע האי

ריבב״ן

על הרצפה ואוכלין בשר ושותין מים שאסורין לשתות יין כדכתיב יין ושכר אל תשת וכו׳ הוו באין לידי חולי מעיים והוו ידע הידין חמר טב למעיה: **נחוניא חופר שיחין שיהיו מצויין מים לעולי רגלים.** גביני כרוז היה משכים ואומר עמדו הכהנים לעבודתכם כו׳ כדאיתא ביומא פרק א׳ (דף כ.) ממונה על הפקיע. ירושלמי שהיה מוזג את הפתילות כדתנן מבלאי מכנסי כהנים ומהמייניהן היו מפקיעין ובהן היו מדליקין לשמחת בית השואבה וקשה דבבלי ביומא (דף כג) מפרש מאי פקיע אמר רב יהודה[א] מרעתרא מאי מרעתרא אמר רב פפא דמירקא דטייעי דפסיק רישיה כדתניא ולא עוד אלא שלוקה מן הממונה בפקיע: **הגלגל.** מלשון בגלגלי שמע כלי שיר על השיר נעימה יתירה היה יודע אמרו עליו על הוגרוס בן לוי שהיה מנעים את קולו בזמר וכשהיה נותן גודלו לתוך פיו היה מוציא כמה מיני זמר והיו אחיו הכהנים נוקרין בבת ראש: **על מעשה לחם הפנים.** שאין אדם יודע לרדות כמותם כדאמר ביומא פ״ג: **ובית אבטינס על מעשה הקטורת.** שאין אדם יודע כמותן שיהא מתמר ועולה כמקל. על הפרוכת שהיה ממונה על אורגי פרוכת. פינחס המלביש שהיה מלביש בגדי כהונה גדולה לכהן גדול בשעת עבודה. ירושלמי מעשה בכהן אחד שהלביש לפרדיוט אחד ונתן לו מ׳ זהובים ותיקנו שיהיה נאמן ממונה עליהן שלא יהא כהן רשאי להלבישן לאחר ויש מפרשים שהיה מלבישן לכהן גדול ומתקנן שיעמדו נאין לו ולאו נ״ל:

תקלין חדתין

חסרה ותשובתה: **אר״י כתיב כו׳.** איידי דנקט מעלות המתחכרין לשבת וגם מעלת החכמים שמנו הכל נקט לה הכא: **אחלק לו ברבים.** זה ר״ע. שרבים היו תלמידיו כמ״ש בריש מגילה וכולהו סתימתאי אליבא דר״ע ואמרינן בגמ׳ והיה העולם שמם עד שבא ר״ע אצל רבותינו כו׳. והעמיד תלמידים הרבה ולכן דריש עליו אחלק לו ברבים חלק עולם הבא לו ותלמידיו וסיפיה דקרא ואת עצומים קאי לפ״ו על הרוגי **לוד** שנתעלמו למסור נפשם על קידוש ה׳. יחלק שלל שלל האריכים כמ״ש תחת רבי עקיבא וחביריו מה הן מנילין כו׳ וזהו שנאמר תחת אשר הערה למות נפשו שמסר נפשו למיתה וכמו שאמר בכל יום היה מצטער לקיים ואהבת כו׳ בכל נפשך וזה שאמר נפשו וזהו לישנא דקאמר והערה שעורר עליו שהיה מקהיל קהלות ואת פושעים נמנה. כמ״ש אוי לי כו׳ כמחללי שבתות כו׳: **אנשי כנה״ג תיקנו.** שמשנה והמדרש היה מקובל מידם מימי אנשי כה״ג כמ״ש הגאונים: **כללים ופרטים.** כללים כמו כלל אר״ע וכלהי סתימתאי כללי הלכות ופרטות שהיה דורש על כל קוץ וקוץ תלי תלים של הלכות שהיה אחיזתו מתגין דאורייתא מעגן שהיה בן גרים: **מה ת״ל סופרים.** דבבר נקט משפחות תפורש וכולי קרא לדרשה: **סופרים כו׳ ספורות.** כדי שיהיו נגד עיני העוסקים בה וכור ושמור: **חמשה לא יתרמו כו׳.** והא דלא חשיב אלא הני דברים למודייהו ולאו משום שמנה בעצמה ליחשבו ב׳ או ג׳ אלא דיהא כולל כל הש״ס ומתחיל בסדר הראשון ונקט בסדר המספר אלא דסמיך קדשים לטהרות ואבות מלאכות: **לעזרא הכהן הסופר מה ת״ל סופר.** דכתיב שם אשר נתן המלך ארתחשסתא לעזרא הכהן הסופר סופר דברי מצות ה׳ וחקיו וכיון דכתיב הסופר קמא מה ת״ל סופר בתרא: **כשם שהיה סופר בדברי תורה כך היה סופר בדברי חכמים.** וסיפא דקרא דברי מצות ה׳. הוא תורה שבכתב כתמ״ש והוא סופר מהיר בתורת ה׳. וחקיו על ישראל. זהו תורת שבע״פ. שתורה שבכתב גם לאומות נכתבה באר היטב בשבעים לשון וכמ״ש לעמיד מגילה הקדוש ברוך הוא ספר תורה בתיקו כו׳ כלום יש בכם מגיד ואת דקאי על תורה שבעל פה: **הראשונים.** אגב שוכר מעלת הראשונים הזכיר החילוק ביניהם לבינינו: **חרשו כו׳.** חשיב ט״ו מלאכות הפת לפי [illegible]

משנת אליהו

[illegible]

[illegible]

מסורת הש״ס

א) שבת קיב ב וירו׳ דמאי פ״א הל״ג, ב) ירושלמי שם וב״ר פ׳ פ׳ ועי׳ חולין ז ב, ג) דמאי פ״א מ״ג, ד) עי׳ סנהדרין יז ב, ה) מנחות סד ב, ו) לפנינו ביומא שם איתא א״ר מרדא מאי מרדא אמר רב פפא מטרקי דטייעי וכו׳,

* * *

עין משפט
נר מצוה

ב א מיי׳ פרק י״ג ממעשר הל״ד:
ג ב מיי׳ פרק א מסנהדרין הל״ו:
ד ג מיי׳ פ״ז מכלי המקדש הל״ד:
ה ד מיי׳ שם הל״ט:

* * *

נוסחת הבבלי

(א) זה ר״ע שהתקין משנה ומדרש והלכות וכו׳: (ב) כתיב ומשפחות סופרים כו׳ סופרים שעשו כו׳ אמר רב אחא כתיב כו׳ סופר כשם כו׳ ר״ש בר נחמני כו׳ ר״א בר מוטה בשם כו׳: (ג) כלום אמרו אפקוה מהכא כו׳ דמרה שריא מיתאנחת אמר ליה ר׳ פנחס בן יאיר פתחו לה לעלובה כו׳ ועיילה יהבו קמה שעורין ולא אכלת אמרו ליה ר׳ לא בעית למיכל אמר להון מתקנין אינון אמר ליה אין ארומתון דמאי א״ל לא כדין אלפינן הנותן זרע לבהמה פטור מן הדמאי אמר מה ניעבד לה דהיא מחמרה על נפשה ארומה דמאי ואכלת: (ד) תני פתחיה זה מרדכי בא וראה כמה גדול כחו של אותו האיש שפותח בדברים כו׳ סנהדרין שהיו בה שנים יודעין לדבר כו׳ זומא ור׳ אליעזר בן מתתיה וחנניה בן מגילאי פ״א כו׳ ולא היו יודעין להביא כו׳ א״ר יוסי בר בינן פ״א נשדפה א״י ולא ידעו כו׳ יהיב ידא ידיה כו׳ ותדא על סוכרא אייתוניה קמיה דפתחיה אמר להו אית כו׳: (ה) ג׳ נשים הביאו שלש קינין כו׳:

* * *

הגהות הגר״א

[א] נ״ל אנו אין לנו פה לאכול. וכ״ה בעירובין פ״ה לחות האבן אם תשים אדם לחייו כאבן הוה שאינו ניתח וכמ״ש פתח פומך קרי וכו׳. תני וכו׳. שנא׳ כי חיים הם למוצאיהם למוציאיהם בפה ואנחנו מתעגלים בזה:

* * *

גליון הש״ס

[א] עי׳ תוספות קדושין ל ע״א ד״ה נקראו: [ב] עיין תוס׳ חולין דף ז ע״ב ד״ה הא: [ג] עי׳ תוס׳ מנחות דף סד ע״ב ד״ה ועל ותוס׳ ב״ק דף פב ע״ב ד״ה ועל:

* * *

תורה אור השלם

1. לָכֵן אֲחַלֶּק לוֹ בָרַבִּים וְאֶת עֲצוּמִים יְחַלֵּק שָׁלָל תַּחַת אֲשֶׁר הֶעֱרָה לַמָּוֶת נַפְשׁוֹ וְאֶת פֹּשְׁעִים נִמְנָה וְהוּא חֵטְא רַבִּים נָשָׂא וְלַפֹּשְׁעִים יַפְגִּיעַ:
ישעיהו נג יב

2. וּמִשְׁפְּחוֹת סֹפְרִים יֹשְׁבֵי יַעְבֵּץ תִּרְעָתִים שִׁמְעָתִים שׂוּכָתִים הֵמָּה הַקִּינִים הַבָּאִים מֵחַמַּת אֲבִי בֵית רֵכָב:
דברי הימים א ב נה

3. וְזֶה פַּרְשֶׁגֶן הַנִּשְׁתְּוָן אֲשֶׁר נָתַן הַמֶּלֶךְ אַרְתַּחְשַׁסְתְּא לְעֶזְרָא הַכֹּהֵן הַסֹּפֵר סֹפֵר דִּבְרֵי מִצְוֹת יְיָ וְחֻקָּיו עַל יִשְׂרָאֵל:
עזרא ז יא